

CHRISTOPHER HILL • **Dünya Altüst Oldu**

The World Turned Upside Down.
The Radical Ideas during the English Revolution
© 1972, 1975 Christopher Hill
Bu kitabın yayın hakları A.O. and D.J. Hill
c/o AM Heath & Co. Ltd.'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 1871 • Tarih Dizisi 78
ISBN-13: 978-975-05-1178-3
© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2013, İstanbul

EDITÖR Kerem Ünüvar
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ "James [Nayler] Naylor'a yapılan işkence",
17 Aralık 1656

UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Remzi Abbas
DİZİN Birhan Koçak
BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

CHRISTOPHER HILL

Dünya Altüst Oldu

İngiliz Devrimi'nde Radikal Düşünceler

The World Turned Upside Down
The Radical Ideas during the English Revolution

ÇEVİREN *Uygur Kocabaşoğlu*

JOHN EDWARD CHRISTOPHER HILL 6 Şubat 1912'de York'ta doğdu. Anglikan kilisesine bağlı olmayan orta sınıf bir ailede yetişti. York'ta St. Peters's School'a devam etti ve 1931'de, tarih okumak için University of Oxford, Balliol College'a girdi. Mezuniyetinin ardından Oxford, All Souls College'dan doktora bursu aldı (1934-1938) ve 1936'dan 1938'e kadar Cardiff Tarih Bölümü'nde okutmanlık yaptı. Cardiff'e gitmeden önce, bir yıl Sovyetler Birliği'nde bulunarak Sovyet tarihçilerin İngiliz tarihi, özellikle 17. yüzyıl İngiliz tarihi üzerine yaptıkları çalışmaları inceledi. Hill, daha sonra bu konu hakkında İngiliz okuyucular için bir dizi makale yazdı. Ayrıca bu seyahatinin ardından Komünist Parti'ye katıldı. Hill, 1938'de modern tarih üzerine doktora ve özel öğretmenlik yapmak üzere Balliol College'a döndü. Savaş sırasında orduda görev yaptı ve daha sonra (Rusça ve Sovyetler Birliği hakkındaki bilgisi nedeniyle) Dışişleri Bakanlığı'nda çalıştı. Bu dönemde, K.E. Holme takma adıyla *The Two Commonwealths* adlı kitabı yazdı. Bir sonraki yıl Oxford ve Balliol'a döndü. 1958'den 1965'e kadar, üniversitede 16. ve 17. yüzyıl tarihi üzerine okutmanlık yaptı ve 1965'te Balliol College'ın yöneticiliğine seçildi. 1978'de emekli oluncaya kadar bu görevine devam etti. Emekli olduktan sonra, Open University, Australian University ve Rutgers University'de ordinaryüs profesörlük yaptı. 23 Şubat 2003'te aramızdan ayrılan Hill'in eserlerinden bazıları şunlardır: *The English Revolution, 1640* (1940, 1955), *Lenin and the Russian Revolution* (1947), *Economic Problems of the Church: From Archbishop Whitgift to the Long Parliament* (1956), *Puritanism and Revolution: Studies in Interpretation of the English Revolution of the 17th Century* (1958), *The Century of Revolution, 1603-1714* (1961), *Intellectual Origins of English Revolution* (1965), *Reformation to Industrial Revolution: A Social and Economic History of Britain, 1530-1780* (1967), *God's Englishman: Oliver Cromwell and the English Revolution* (1970), *Antichrist in Seventeenth-Century England* (1971), *Change and Continuity in Seventeenth-Century England* (1974).

*Önerdiği için Rodney'e; yardım ve anlayışları olmadan
bu kitap hiçbir zaman yazılamayacağı için
B., A., ve D.'ye minnettarlıkla*

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	9
Penguin Baskısına Not.....	11
KISALTMALAR.....	13
1 Giriş.....	17
2 PARŞÖMEN VE ATEŞ.....	23
3 EFENDİSİZ ADAMLAR.....	45
4 AJİTATÖRLER VE SUBAYLAR.....	65
5 KUZEY VE BATI.....	83
6 BİR PEYGAMBERLER ULUSU.....	97
7 <i>LEVELLER'LAR</i> VE GERÇEK <i>LEVELLER'LAR</i>	119
8 GÜNAH VE CEHENNEM.....	167
9 <i>SEEKER'LAR</i> VE <i>RANTER'LAR</i>	203
10 <i>RANTER'LAR</i> VE <i>QUAKER'LAR</i>	255
11 SAMUEL FISHER VE İNCİL.....	285
12 JOHN WARR VE HUKUK.....	297
13 BÜYÜK BEDLAM ADASI.....	307

14	USTA VAİZLER VE MEKANİK FELSEFE	319
15	REZİL EDEPSİZ ÖPÜCÜKLER	339
16	ÖLÜME KARŞI HAYAT	359
17	ESKİ HALİNE GELEN DÜNYA	381
18	SONUÇ	399
	Ek I HOBBS VE WINSTANLEY: AKIL VE SİYASET	427
	Ek II MILTON VE BUNYAN: RADİKALLERLE DİYALOG	437
	<i>LUGATÇE</i>	461
	<i>DİZİN</i>	483

Önsöz

Tarih yazımından daha fazla yardımlaşma gerektiren çok az faaliyet vardır. Yazar çekine çekine adını kapak sayfasına koyar ve eleştirmenler haklı olarak ona hataları ve yanlış yorumları için saldırırlar; ama bütün girişiminin kendinden önce gelenlerin çabalarına bağlı olduğunu hiç kimse ondan daha iyi bilemez.

Minnettarlığımın azamisinin muhatabı üç bilginin adlarını zikretmek istiyorum – *Ranter*'lar üzerine tek ciddi kitabı yayınlamış olan Mr. A. L. Morton; 17. yüzyıl Radikalleriyle ilgili çalışması eşit dürecede önemli olan ve titiz bilgeliği 17. yüzyıl dinler tarihinin karanlıkta kalmış araştırma konularını içeren Dr. G. F. Nuttall; ve *Religion and the Decline of Magic* (Din ve Büyünün Önemini Yitirmesi) adlı muhteşem eseri hepimizi 17. yüzyıl İngiltere'si hakkındaki düşüncelerimizi gözden geçirmeye sevkeden Mr. K. V. Thomas. Mr. Frank McGregor'un *Ranterlar* hakkındaki tezinin danışmanlığını yapmaktan ve Profesör R. A. Cole'un *Quaker*'lar üzerine yayınlanmamış tezini okumak ve onunla tartışmaktan çok yararlandım. Dipnotlarda pek çok başka teşekkür kaydedilmiştir. Dr. Bernard Capp, Mr. Peter Clark, Mrs. K. R. Firth, Dr. A. M. Johnson, Dr. R. C. Richardson ve Profesör Austin Woolrych, yayınlanmadan önce çalışmalarını okumama ve alıntı yapmama izin verdiler. Dr. Ro-

bin Clifton, Profesör G. H. George, Dr. P. J. R. Phizackerley, Mrs. Joan Thirsk ve Profesör C. M. Williams soruları cevapla-
ma konusunda cömerttiler. Profesör Rodney Hilton beni pek
çok yanlıştan kurtardı ve kitabın daha okunabilir olması için
herşeyi yaptı. Balliol'daki meslektaşlarım, kitabın yazılmasının
büyük kısmının gerçekleştirildiği ücretli iznimi kullanmamı
sağladılar; müsamahaları için onlara ve koruyucu titizliği için
Kolej Sekreteri Mrs. Bridget Page'e minnettarım. Bütün kitabı
daktilo eden ve benim pek çok yazım yanlışımı düzelten Miss
Pat Lloyd'a özel teşekkür borçluyum. Kendisi ayrıca cömertçe
ve beceriyle tashihlerde yardım etti. Eşim her zaman teşekkür
edilecekler arasında sonda gelir ama ilk olması gerekir.

16 Ekim 1971

Penguin Baskısına Not

Kitabın ilk baskısına düzeltme ve iyileştirmeler öneren pek çok dosta, özellikle Dr. Bernard Capp, Mr. John Dunn, Mr. Charles Hobday, Profesör Ivan Roots ve Mr. Keith Thomas'a müteşekkirim. İlk Önsöz'ümde, alıntılarda 17. yüzyıl yazım şeklinin modernleştirildiğini belirtmem gerekirdi. Grameri, örneğin Winstanley tekil bir fiille çoğul bir özne kullandığında olduğu gibi, değiştirmedim. Bu kitabı okuyanlar, Gerrard Winstanley'in 1973'te bir Pelican Klasiği olarak basılan *The Law of Freedom and Other Writings*'i ile ilgilenebilirler.

KISALTMALAR

Notlarda aşağıdaki kısaltmalar kullanılmıştır:

A. H. R.	<i>Agricultural History Review</i>
Braithwaite	W. C. Braithwaite, <i>The First Period of Quakerism</i> (1912)
C. J.	<i>Commons' Journals</i>
C. S. P. D.	<i>Calendar of State Papers</i> (Domestic)
E. H. R.	<i>English Historical Review</i>
Fenstanton Belgeleri	Ed. E. B. Underhill, <i>Records of the Churches of Chirst gathered at Fenstanton, Warboys and Hexham, 1664-1720</i> (Hanserd Knollys Soc., 1854)
H. and D.	Ed. W. Haller ve G. Davies, <i>The Leveller Tracts, 1647-1653</i> (Columbia Ü. baskısı, 1965)
H. M. C.	Historical Manuscripts Commission
I. O. E. R.	C. Hill, <i>Intellectual Origins of the English Revolution</i> (Oxford Ü. baskısı, 1965)
J. M. H.	<i>Journal of Modern History</i>
L. J.	<i>Lords' Journals</i>
P. and P.	<i>Past and Present</i>
P. and R.	C. Hill, <i>Puritanism and Revolution</i> (Panther baskısı)

- Sabine Ed. G. H. Sabine, *The Works of Gerrard Winstanley* (Cornell Ü. baskısı, 1941)
- T. R. H. S. *Transactions of the Royal Historical Society*
- U. P. Üniversitesi Yayınları
- V. C. H. *Victoria County History*
- Wolfe Ed. D. M. Wolfe, *Leveller Manifestoes of the Puritan Revolution* (1944)
- Woodhouse Ed. A. S. P. Woodhouse, *Puritanism and Liberty* (1938)

Rab garipleri korur; öksüzü ve dul kadını tutar; ve kötülerin yollarını saptırır.

Mezmun 146, 9

(*Kitabı Mukaddes, Tevrat, 1995, s. 626*)

İşte Rab dünyayı boşaltıyor, ve onu çöl ediyor, ve onun yüzünü altüst ediyor. Ve vaki olacak ki kavm nasılsa, kâin de öyle; köle nasılsa efendisi de öyle; cariye nasılsa hanımı da öyle... Dünya sarhoş bir adam gibi sendeleyecek, ve bir salıncak gibi sallanacak... Ve o günde vaki olacak ki Rab yüksekte olanların ordusunu yüksekte ve yerin krallarını yer üzerinde yoklayacak.

İşaya 24, 1-2, 20-21

(*Kitabı Mukaddes, Tevrat, 1995, s. 689-690*)

Selaniğe geldiler... ve Pavlus ... tefsir edip anlatarak onlarla üç Sept günü kitaplardan söyledi... Ve onlardan bazıları ve Yunanlılardan büyük bir cemaat ve ileri gelen kadınlardan epeyicesi kandılar. Fakat Yahudiler, kıskanarak çarşı halkından bazı kötü adamları kendilerine çekip bir kalabalık topladılar ve şehirde gürültü çıkardılar... bağırıldılar; Dünyayı altüst eden bu adamlar buraya da geldiler.

Resullerin İşleri 17, 1-6

(*Kitabı Mukaddes, İncil, 1995, s. 139*)

YAYINEVİNİN NOTU

- Britanya tarihine ve İngilizceye sıkı sıkıya bağlanmış, Türkçe karşılıklarının tek sözcükle karşılanamayacağı kelime ve kavramlar için Uygur Kocabaşoğlu tarafından hazırlanan ve metnin sonuna eklenen "Lugatçe"ye bakınız.
  - Dipnotlarda yer alan kaynakların orijinal yazımları korunmuştur.
-

GİRİŞ

Her uzva ve parçaya yalnızca uygun oranı değil ama başın ayak, ayağın baş olmayacağı uygun yeri vermek de ... benim çabam ... olmuştur. Havari'ye karşı ileri sürülen bu suçtan, pek çok kişinin dünyayı altüst etmek ve başkalarının binanın tepesine koydukları şeyi tabana koymak, ve kimilerinin çatıya koyduklarını temele koymaktan suçlu olduklarını tahmin edebilirim.

– HENRY DENNE, *Grace, Mercy and Peace* (1645),
Fenstanton Records içinde, s. 422.

Halk ayaklanması pek çok yüzyıldır İngiliz geleneğinin ayrılmaz bir özelliği olmuştur ve de 17. yüzyılın ortalarındaki onyıllar Britanya'da o zamandan bu yana meydana gelmiş en büyük kalkışmayı görmüştür. Elinizdeki kitap, Uzun Parlamento'nun ordusunun I. Charles'ı ve destekçilerini nasıl yendiğini, kralı nasıl idam edip kısa ömürlü bir cumhuriyet kurduğunu bir kez daha anlatmaya girişmeyecektir. Her ne kadar 1640'larda Parlamento için hatırı sayılır bir halk desteği vardırıysa da, Devrim'in uzun dönemli sonuçları, benim üzerine dikkatimi odaklamaya çalıştığım nüfusun alttaki yüzde ellisine değil de, *gentry* ve tüccarın yararına olmuştur.

Bu kitap, bir bakış açısına göre, İngiliz Devrimi'nde ikinci derecede önemli olay ve düşünceleri, sıradan insanlardan değişik grupların, onları siyasal eyleme çağıran, kendilerinden daha iyi olanların isteklerine karşın, zamanın sorunlarına kendi çözümlerini empoze etme girişimlerini ele almaktadır. Bakış açısını yenilemek isteyen okuyucu bir süre önce Profesör David Underdown tarafından yayınlanan değerli kitap *Pride's Purge*'ten (Oxford, U. P. 1971) yararlanabilir. Bu kitap, tamamen başka bir açıdan, tam da benim ele aldığım dönemle ilgilenmektedir. Onunki yukarıdan, Whitehall'dan, benimkisi aşağıdan bakıştır. Onun diziniyle benim dizinim tamamen farklı isim listelerini içermektedir.

Benim konum olan Devrim içindeki isyan, bazıları diğerlerinden daha iyi bilinen pek çok şekil almıştır. *Leveller*'lar, *Digger*'lar, Beşinci Monarşistler gibi gruplar yeni siyasal çözümler (ve *Digger*'ların durumunda olduğu gibi yeni ekonomik çözümler de) önermişlerdir. Değişik tarikatlar –*Baptist*'ler, *Quaker*'lar, *Muggletonian*'lar– yeni dinsel çözümler ortaya atmışlardır. Başka gruplar –*Seeker*'lar, *Ranter*'lar, hatta *Digger*'lar– toplumlarının bütün kurumları ve inançları hakkında şüpheli sorular sormuşlardır. Aslında belki de siyaset, din ve genel kuşkuculuk arasında çok keskin farklılıklar aramak yanlıtıdır. Sonradan kavrayışımızın bir sonucu olarak kimi grupların –*Baptist*'lerin, *Quaker*'ların– dinsel tarikatlar olarak varlığını sürdüreceğini, diğerlerinin çoğunun ortadan kalkacağını biliyoruz. Sonuçta, İngiliz tarikatlarının erken tarihi konusunda bilinçsiz olarak çok net çizgiler empoze etme, daha sonraki inanışları 1640'lar da ve 1650'lerde arama eğilimi içinde oluruz. Bu kitabın hedeflerinden birisi bu dönemde işlerin çok daha bulanık olduğunu ileri sürmektir. Sözgelimi 1645'ten 1653'e kadar İngiltere'de her şeyin tersine çevrilmesi, sorgulanması ve yeniden değerlendirilmesi söz konusuydu. Eski kurumlar, eski inançlar, eski değerler sorgulanıyordu. İnsanlar bir eleştirel gruptan ötekine rahatlıkla geçebiliyorlardı ve 1650'lerin başındaki bir *Quaker*'ın bir *Leveler*, bir *Digger* ya da bir *Ranter*'la modern *Society of Friends* üyesininkinden çok daha fazla ortak noktası vardı.

Bizim dönemimiz, Parlamento'nun Kral'a galebe çalar gö-ründüğü ve de iç savaşta Parlamento'yu desteklemiş olan *gen-try* ve tüccarın kendi değerlerini empoze edecek şekilde toplu-mun kurumlarını yeniden inşa etmeyi bekledikleri sırada baş-lar. Eğer bunda engellenmemiş olsalardı, İngiltere 1688'in siya-sal çözümüne benzer bir şeye –Parlamento egemenliği, sınırlı monarşi, emperyalist bir dış politika ve iş adamlarına kâr etme-leri için güvenli bir dünya– doğrudan geçmiş olabilirdi. Ancak bunun yerine, Gerrard Winstanley'in ifade ettiği şekliyle, “eski dünyanın... ateşteki parşömen gibi tutuştuğu” bir şanlı bendini aşma ve entelektüel heyecan dönemi vardı.¹ Gerçekten, yalnızca eski hiyerarşik toplumun değerlerinin değil, yeni değerlerin, protestan ahlakının kendisinin de sorgulandığı bir sırada her şey mümkün görünüyordu. Oliver Cromwell'in güçlü idaresi altında *gentry*'nin ve daha sonra Kralın ve piskoposların yöne-timinin 1660'ta restorasyonuna varan bir kontrol, ancak yavaş yavaş yeniden kurulabilmişti. Basitleştirirsek, 17. yüzyıl ortası İngilteresi'nde iki devrim oldu. Birisi, kutsal mülkiyet hakları-nın yerleştirilmesinde (feodal mülkiyetin ve keyfi vergilendir-menin ilgası) başarılı oldu; mülk sahibi olanlara siyasi iktida-rı verdi (Parlamento ve genel hukukun egemenliği ve imtiyaz-lı mahkemelerin ilgası) ve mülk sahibi insanların ideolojisinin zaferi önündeki tüm engelleri kaldırdı: Protestan ahlakı. Bu-nunla birlikte, zaman zaman tehdit etse de, hiçbir zaman ger-çekleşmeyen bir başka devrim vardı. Bu, ortak mülkiyeti, siya-sal ve hukuki kurumlarda çok daha geniş bir demokrasiyi yer-leştirebilir, devlet kilisesini tanımayabilir ve Protestan ahlakı-nı reddedebilirdi.

Bu kitabın amacı devrim içindeki bu isyana ve ortaya çıkar-dığı büyüleyici radikal düşünce seline bakmaktır. Tarih her ne-silde yeniden yazılmak zorundadır, çünkü her ne kadar geçmiş değişmezse de güncel durum değişir: Her nesil geçmiş hakkın-da yeni sorular sorar ve kendinden önce gelenlerin deneyimle-rini yeniden yaşarken yeni duygudaşlık alanları bulur. 19. yüz-yıl sonunda ve 20. yüzyıl başında İngiltere'de siyasal demokra-

1 Sabine, s. 252.

si kendine yer edinirken *Levelles*'lar daha iyi anlaşılmiştir; *Digger*'ların, 20. yüzyıl sosyalistlerine söyleyecek bir şeyleri vardır. Avrupa burjuva toplumunun 16. ve 17. yüzyıllardaki en büyük başarısı Protestan ahlakının kendisi –üç ya da dört yüzyıl süren bir hegemonyadan sonra– artık nihayet sorgulanmaktadır; bizler *Digger*'ları, *Ranter*'ları ve 17. yüzyılda boyun eğip tapınmayı reddeden pek çok başka cüretli düşünürü yeni bir duygudaşlıkla inceleyebiliriz.

Tarihsel anlatı, olayların ana çizgileri, veridir. Kanıtlar üzerinde yapılacak ayrıntılı hiçbir çalışma, öykünün olgusal temellerini değiştirmeyecektir. Ancak yorum bizim tutumumuza, bugünkü hayatımıza göre değişecektir. Profesör Barraclough'nun bizim neslimizi, pek çok tarihçinin bakış açısına egemen olan dar kafalılık konusunda uyarması ve çalışmamızın coğrafi alanını genişletmeye bizi teşvik etmesi gibi, bir tür yaklaşan demokrasi deneyimi de tarihimizin büyük bir kısmının, nüfusun çok küçük bir kesimi hakkında ve onun bakış açısıyla yazıldığı ve bunu enine olduğu kadar derinliğine genişletme isteğimiz konusunda bizi uyarmaktadır.

Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, her nesil, kendinden önce gelenlerin küstahça ve kendini beğenmişlikle delilik diye dışladıkları yeni bir alanı kurtarmaktadır. Lamont, Toon ve Capp'ın takdire şayan çalışmaları sayesinde biz şimdi binyılcılığı (*millenarianism*), John Milton ve Sir Henry Vane kadar Vavasor Powell ve John Rogers'ın da paylaştığı, bu toplumun doğal ve rasyonel varsayımlarının bir ürünü olarak görüyoruz. Benzer bir şekilde, Dr. Frances Yates, Profesör Rattansi, Webster ve Thomas'ın takdire şayan çalışmaları sayesinde simya, astroloji ve doğal büyü, Samuel Hartlib'den Sir Isaac Newton'a kadar rasyonel erkek ve kadınların ilgilendikleri akla uygun konular olarak yerlerini almaktadır. Şimdiye kadar yalnızca Mr. A. L. Morton ve Mr. Frank McGregor *Ranter*'ların da ciddiye alınmaları gerektiğini ve belki onların da bizim neslimize söyleyecek bir şeyleri olduğunu göstermişlerdir.

Aslında tarihçiler, bu yüklü “delilik” (aşırı uç) tabirini dik-kate almasalar iyi olur. “Delilik” güzellik gibi, bakanın gözün-

deki bir şey olabilir. 17. yüzyılda deliler (aşırı) vardı ama modern psikiyatri deliliğin kendisinin toplumsal normlara karşı bir protesto biçimi olabileceğini bize anlatmada yardımcı olmaktadır ve “deli” (aşırı), bir anlamda kendisini reddeden topluma göre daha akıllı olabilir. Görüşlerinin saygın çağdaşlarına hoşgörülemez derecede aşırı geleceğinin farkında olan pek çok yazar, seslerini duyurabilmek için tuhafliklarını –20. yüzyılda George Bernard Shaw’un, biraz farklı bir şekilde, yaptığı gibi– bilerek abartmışlardır.²

Üstelik, saçmalığın Ortaçağ toplumunda özel bir işlevi olmuştu. Belirli verili durumlarda –Büyük Perhizin Arifesi, Aptallar Yortusu, 1 Nisan ve başkaları gibi– toplumsal hiyerarşi ve toplumsal terbiye kurallarının altüst edilebileceği konusunda bir teamül vardı. Bu bir emniyet subapıydı: Toplumsal gerilimler ara sıra vuku bulan *keşmekeşlerle* açığa çıkarılırdı; toplumsal düzen belki de o kadar daha hoşgörülü olabiliyordu.³ 17. yüzyılda yeni olan şey, dünyanın *sürekli olarak* altüst edilebileceği düşüncesiydi: *Cokayne Diyarı*’nın rüya dünyası ya da cennetin krallığı artık dünyada elde edilebilirdi.

İngiltere’de kapsamlı bir basın özgürlüğünün olduğu kısa süren dönemde, eksantrikler için yayın yapmak, daha önce ve sonra olduğundan daha kolay olmuş olabilir. 1641’den önce ve 1660’tan sonra katı bir sansür vardı. Aradaki özgürlük yıllarında, matbaa görece ucuz ve taşınabilir bir aygıttı. Yayıncılık henüz kapitalist bir sanayi olarak gelişmemişti. Merhume Miss Iris Morley, matbaacılığın küçük adamların işi olduğu dönemde, *Leveller* yazarlar, matbaacılar ve broşürleri satanlar arasında var olan doğal uyuma işaret etmiştir.⁴ George Calvert gibi matbaacılar, radikal eserlerin yayınlanması için hatırı sayılır riskleri göze almaya hazırdılar.⁵ Ayrıca basılı malzeme ile dopdolu olan bir pazarda hesaplı eksantrikliğin sağladığı satış avantajları da olmuş olabilir. 17. yüzyıl insanların ciddiye aldıkları

2 Aşağıda 13. Bölüm’e bakınız.

3 E. Welsford, *The Fool* (1935), Bölüm IX.

4 I. Morley, *A Thousand Lives* (1954), s. 78.

5 Sonuç bölümüne bakınız.

rı herhangi bir düşüncenin rasyonel önemine bakarken tarihçinin yanlıgıya düşmesi en azından daha iyidir. Eğer bu tür düşünceleri bize saçma geldikleri için görmezden gelirsek, Mr. K. V. Thomas'ın *Religion and the Decline of Magic*'inin (*Din ve Bütünün Çöküşü*) harikulade bir şekilde göstermiş olduğu gibi, topluma nüfuz etmede çok değerli kavrayışlardan kendimizi mahrum edebiliriz. Geçmişin sıradan insanlarını kendi koşullarında ele alarak onları anlamaya çalışmanın artık abartılı bir mahcubiyeti gerektirecek bir yanı yoktur.

Tarihçiler düşüncelerle, yalnızca bunlar toplumu etkiledikleri için değil, ama o düşüncelere yol açan toplumu açıkladıkları için de ilgilenirler. Dolayısıyla bu düşüncelerin felsefi gerçekliği, her ne kadar hepimizin tercihi olsa da, tarihçinin amacı açısından konu dışıdır: Okuyucu hiç kuşkusuz benim tercihimizi kısa sürede keşfedecektir.

Bu kitabın amacı, İngiliz Devrimi sırasında su yüzüne çıkan kimi daha az kabul görmüş düşünceleri inceleyerek, gerek 1640'tan önce, gerekse 1660'tan sonra, sansürün gerçekten yıkıcı düşüncelerin yayınlanmamasını garanti ettiği bir evrede, İngiliz toplumu hakkında kanıtların izin verdiğinden daha derin bir kavrayış sağlamaktır. Bu girişim başarılı olduğu ölçüde bize, yalnızca İngiliz tarihinin bu benzersiz özgürlük dönemi hakkında değil, fakat ayrıca buna öngelen ve izleyen daha "normal" –normal çünkü sıradan insanların ne düşündükleri konusunda yine bilgisiz– dönemler hakkında bir şeyler söyleyebilir. Bu kitapta yer alan saklı kalmış erkek ve kadınların, o kadar da saklı kalmamış olanlarla birlikte bizimle, ders kitaplarında tarih yapıcılar olarak görünen I. Charles'dan ya da Pym'den ya da General Monck'dan, daha doğrudan konuştuklarını görebiliriz. Bu kendi içinde başarılı bir şekilde altüst olmuş düşünceyle karşılaşmak demektir.